
ІСТОРІЯ, ФІЛОСОФІЯ, НАУКА ТА КУЛЬТУРА КИТАЮ

UDC 141.1
DOI <https://doi.org/10.51198/chinesest2024.02.005>

THE FORMATION OF THE CONCEPT OF THE “CHINESE NATION” FROM THE TIMES OF THE QING DYNASTY TO THE MIDDLE OF THE 20TH CENTURY

V. Urusov

Candidate of Historical Sciences, PhD (History),
Associate Professor at the Department of New
and Contemporary History of Foreign Countries,
Kyiv Taras Shevchenko National University
60, Volodymyrska Str., Kyiv, 01601, Ukraine
urusovvolodymyr@gmail.com

The article examines the process of formation of the concept of the “Chinese nation” from the Qing dynasty to the middle of the 20th century, its spread and influence on modern China. The period of appearance of the term “nation” and the initiators of its use are determined. The role of Liang Qichao in the use, dissemination and research of the history of the evolution of the concept of the “Chinese nation” is emphasized. It was noted that the formation and spread of the modern concept of the Chinese nation took place in the initial period of the Republic of China. The establishment of the Republic of China created the conditions for a clear formulation of the concept of the “Chinese nation” and its general recognition. The integration of the five nationalities and the promotion of equal integration of nationalities became the consensus of various political forces in the early period of the Republic of China. In the early years of the Republic of China, the modern concept of the Chinese nation was largely formed. After the May 4th movement, especially after the 20s of the 20st century, a general concept of the Chinese nation was formed. The term “Chinese nation” was written into the political platforms of the Kuomintang and the Communist Party and began to be used increasingly in China. During the decade of the civil war, the symbolic identity of the “Chinese nation” was strengthened and deepened. After the establishment of the Nanjing National Government in 1927, especially after the formal reunification of China the following year, the concept of a “great Chinese nation” was clearly recognized. The aggression of Japanese militarism contributed to the continuous deepening of the identity of the “Chinese nation”, the general concept of a united “Chinese nation” spread throughout the country. Before and after the anti-Japanese war, there was a significant spread of the modern concept of the Chinese nation. Since the early 1940s, Chiang Kai-shek and the Nationalist government promoted the concept of a single Chinese nation based on the unification of the five nationalities – Han, Manchu, Mongol, Hui, and Tibetan – into a single entity. At that time, the CCP created the concept of a Chinese nation in which several nationalities coexisted as one big community. The Anti-Japanese War finally firmly cemented the concept of a unified modern Chinese nation in the minds of the vast majority of Chinese people and overseas Chinese. Publications of Chinese researchers of the concept of the “Chinese nation” at the beginning of the 21st century are considered.

Key words: China, Chinese, Nation, Chinese Nation, Liang Qichao.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «КИТАЙСЬКОЇ НАЦІЇ» З ЧАСІВ ДИНАСТІЇ ЦІН ДО СЕРЕДИНИ ХХ СТ.

В. Б. Урусов

У статті розглянуто процес формування концепції «китайської нації» з часів династії Цін до середини ХХ століття, її поширення та вплив на сучасний Китай. Визначено період появи терміну «нація» та ініціаторів його використання. Підкреслено роль Лян Цічао у використанні, поширенні й дослідженні історії еволюції концепції «китайської нації». Відзначено, що становлення та поширення сучасної концепції китайської нації відбувалось у початковий період Китайської Республіки. Заснування Китайської Республіки створило умови для чіткого формулювання поняття «китайської нації» та його загального визнання. Інтеграція п'яти національностей і сприяння рівноправній інтеграції національностей стали консенсусом різних політичних сил у ранній період Китайської Республіки. У перші роки Китайської Республіки сучасна концепція китайської нації переважно сформувалася. Після руху 4 травня, особливо після 20-х років ХХ століття було сформовано загальну концепцію китайської нації. Термін «китайська нація» було вписано в політичні платформи Гоміньдану й Комуністичної партії та його почали все частіше використовувати в Китаї. Під час десятиріччя громадянської війни відбувалось зміцнення й поглиблення символічної ідентичності «китайської нації». Після створення Нанкінського національного уряду в 1927 році, особливо після формального об'єднання Китаю наступного року, чітко визнано концепцію «великої китайської нації». Агресія японського мілітаризму сприяла безперервному поглибленню ідентичності «китайської нації», загальна концепція об'єднаної «китайської нації» поширилася країною. До і після антияпонської війни відбувалось значне поширення сучасної концепції китайської нації. З початку 1940-х років Чан Кайши та націоналістичний уряд просували концепцію єдиної китайської нації на основі об'єднання п'яти національностей – ханьців, маньчжурів, монголів, хуей і тибетців у єдине ціле. У той час КПК створила концепцію китайської нації, у якій кілька національностей рівноправно існують, об'єднуючись в одну велику спільноту. Антияпонська війна нарешті міцно закріпила концепцію об'єднаної сучасної китайської нації у свідомості переважної більшості народів Китаю і закордонних китайців. Розглянуто окремі публікації китайських дослідників концепції «китайської нації» на початку ХХІ століття.

Ключові слова: Китай, китасць, нація, китайська нація, Лян Цічао.

В останнє десятиріччя в Китаї активно проголошується концепція «великого відродження китайської нації» (中华民族伟大复兴). Для розуміння сучасних реалій важливо дослідити історичний процес формування концепції «китайської нації», її поширення та вплив на сучасний Китай.

Унаслідок економічної та військової експансії національних держав Заходу із середини ХІХ ст. Китай переживав драматичні катаклізми, що супроводжувалися крахом традиційного уявлення Китаю про свій образ і китаєцентричного погляду на світ. Китайські вчені й адміністратори в намаганнях здійснити реформи поступово виробляли новий погляд на світ і місце Китаю в ньому. Опинившись у світі національних держав, Китай постав перед потребою визначити свою національну ідентичність і формувати концепцію китайської нації.

Після провалу руху реформ у 1898 році провідні реформатори й багато їхніх послідовників у пошуках притулку втекли до Японії. Основним уроком, який вони засвоїли в Японії, була важливість націоналізму. Цей досвід доповнював їхню свідомість посиленим почуттям китайської ідентичності.

Період з 1898 по 1914 рік відзначений великим японським впливом на перебіг історії Китаю. Наступний етап європейського імперіалістичного впливу в Китаї приніс нову актуальність у вивчення сучасних інституцій, водночас зробивши приклад Японії прийнятним шляхом до вестернізації. Матеріали досліджень свідчать, що поняття «нація» (民族) потрапило до Китаю з Японії в період з кінця XIX та на початку XX століття.

Спочатку варто розглянути різні версії походження поняття «нація», що відзначені в китайських джерелах.

Більшість іменників у давньокитайських текстах були односкладовими. Не існувало поняття нації. Відповідними словами в стародавніх книгах є «люди» (人), «народ» (民), «рід» (族), «плем'я» (部), «рід» (类), «вид» (种). Проте двоскладове слово «нація» у давньокитайській мові важко знайти. Протягом багатьох років багато вчених намагалися знайти його джерело у величезних стародавніх книгах, шукали в класичних текстах, але безуспішно. На думку китайських вчених, для поглиблення розуміння багатьох питань у сфері етнічних досліджень потрібно дослідити походження, значення та вживання китайського слова «нація» 民族, що має наукове значення.

Китайський етнолог Лін Яохуа (林耀华) вважає, що використання слова «нація» (民族) в Китаї відбулося під впливом японської мови. Після того як японці з китайських ієрогліфів утворили слово «нація» (民族), у Китаї його запозичили з японської мови. У словарній статті «нація» (民族) в «Енциклопедії Китаю: Том Нація» (中国大百科全书·民族卷, 1986), що написана паном Я Ханьчжаном (牙含章) і заснована на результатах досліджень того часу, зазначено що китайське слово «нація» (民族) з'явилося в Китаї відносно пізно, а найраніше – у другій половині XIX ст. Його активне використання почалося в 1903 році після того, як Лян Цічао представив Китаю національну концепцію швейцарсько-німецького політичного теоретика та юриста Йогана Блунчлі (Bluntchli Johann Caspar).

У 13-му томі видання «Скорочена версія історії Китаю. Історія нації» (中国全史简读本. 民族史, 1999), що опублікована видавництвом «Цзінцзі жибао чубаньше» є такий уривок: «Недавні дослідження показали, що слово «нація» (民族) вперше з'явилося в 1895 році, тобто на 21-й рік правління імператора Гуансюя в другому номері «Цянсюебао» (强学报) у статті «Про те, чому були ослаблені країни ісламських районів» (论回部诸国何以削弱) було написано: «За останні п'ятдесят років усі країни, де панувала повна влада, необмежене покарання, були послаблені або загинули. Чому? Правитель країни не такий сильний, як його одноосібна влада і нація (民族), яка кориться своїй долі».

А згідно з дослідженням Хань Цзінчуня (韩景春) та Лі Їфу (李毅夫) з Інституту етнології Академії суспільних наук Китаю, першим слово «нація» (民族) використав Ван Тао (王韬) 1882 року в статті «Зовнішні справи використовують свої переваги» (洋务在用其所长): «Мій Китай... Він має величезну територію, багато націй».

У виданні словника «Цихай» (辞海) 1989 року до слова «нація» (民族) дається таке пояснення: «У китайській мові в літературних пам'ятках описані два поняття «мін» – 民 («народ»), і «цзу» – 族 («рід, плем'я»), але їх поєднання в одне слово «民族» («нація»), згідно із сучасними дослідженнями, вперше було запозичене Лян Цічао з японської мови, і 1899 року у його статті «Про східні нації» (东籍月旦) з'явилися терміни «східні нації» (东方民族), «західні нації» (泰西民族), «формування нації» (民族变迁), «суперництво націй» (民族竞争) тощо. Так уперше в китайській мові з'явилося слово «нація» (民族)».

На думку Ма Жуна (马戎), Лян Цічао був ініціатором називання різних етнічних груп у Китаї «націями» (民族), і це слово використовувалося разом із «націоналізмом» (民族主义) Оскільки багато європейських документів було введено в Китай у той час часто через японські переклади як посередника, китайський термін «нація» (民族) походить від японського [马戎 2018].

Термін «китайська нація» (中华民族) набув поширення близько 1902 року. Спочатку він переважно стосувався «народу хань» (汉族), але поступово змінився, отримавши те значення, яке має сьогодні. Цей процес приблизно проходив через те, що Лян Цічао називав подвійним процесом пробудження від «малої нації» (小民族) до «великої нації» (大民族), тобто від «національності хань» до «китайської нації» (中华民族). В інтелектуальних колах пізньої династії Цін Лян Цічао (梁启超), Чжан Тайянь (章太炎) і Ян Ду (杨度), яких у Китаї називають ідеологічними натхненниками концепції «китайської нації», були першими, хто почав використовувати термін «китайська нація» (中华民族).

У 1898 році Лян Цічао у своїй статті «Про східні нації» (东籍月旦) під час огляду європейських праць зі всесвітньої історії вперше використав слово «нація» (民族) в сучасному розумінні. У цій книзі є речення: «Японці десять років тому у великих масштабах перекладали західні книги, прийняли їхні стандарти та назви. В «Історії всіх народів», що написана Аmano, від передмови до кінця книги використовується назва «східні нації» (东方民族)» [梁启超 2011].

У 1901 році Лян Цічао опублікував статтю «Розповіді про китайську історію» (中国史叙论), у якій вперше запропонував концепцію «китайської нації» (中国民族), розділивши історію еволюції китайської нації на три епохи, та з історичної перспективи окреслив різні особливості цих епох:

«перша – історія давнього світу, від Жовтого Імператора до об'єднання Цінь, – це Китай у Китаї, тобто епоха саморозвитку, внутрішньої боротьби й об'єднання китайської нації»;

«друга – історія середніх віків, від об'єднання Цінь до кінця правління імператора Цяньлуна династії Цін, була Китаєм в Азії, тобто епохою найбільш бурхливих переговорів, численних зіткнень між китайською нацією та іншими народами Азії»;

«третя – сучасна історія, починаючи з кінця правління імператора Цяньлуна, є епохою Китаю у світі, тобто епохою, коли китайська нація вела переговори та конкурувала зі всіма азійськими та західними націями» [梁启超 1901].

Концепцію «китайської нації» (中国民族) Лян Цічао розвивав у своїй книзі «Про зміну тенденцій китайської академічної думки» (论中国学术思想之变迁之大势) 1902 року. У той період відповідні історичні й антропологічні теорії включали теорію «єдності в різноманітті» (多元一体) Фей Сяотуна (费孝通) та «трансформації та змішування мене з іншими» (我者与他者的转化及混合) Сюй Чжоюня (许倬云).

Потрібно відзначити, що політична концепція китайської нації мала різні визначення в три епохи – пізньої династії Цін, Китайської Республіки та Нового Китаю.

Заснування Китайської Республіки створило умови для чіткого формулювання поняття «китайської нації» та його визнання всім народом. Інтеграція п'яти національностей і сприяння рівноправній інтеграції національностей стали консенсусом різних політичних сил у ранній період Китайської Республіки. Сучасна концепція китайської нації переважно сформувалася в перші роки Китайської Республіки.

19 березня 1912 року лідери Револьюційної партії Хуан Сін (黄兴) і Лю Куй (刘揆) очолили створення «Національного конгресу Китайської Республіки» (中华民国民族

大同会), який пізніше був перейменований на «Китайський національний конгрес» (中华民族大同会). Маньчжури та представники інших національних меншин також брали участь у цьому заході, ставши важливими засновниками. Це ознаменувало основне формування сучасної концепції китайської нації серед членів Революційної партії і було чітко визнано Тимчасовим урядом Китайської Республіки.

Ці зусилля були підтримані як революційною фракцією, так і бейянською фракцією, усі зробили свій внесок у цю справу. Політична діяльність і політична пропаганда різних фракцій відображали прагнення суспільства до національної єдності в той час, що надихало людей продовжувати поглиблювати своє розуміння та сприяло подальшому формуванню ідентичності китайської нації.

У перші роки Китайської Республіки хаотична ситуація в прикордонних районах і політична криза стали основою для революціонерів, політичних діячів ранньої Китайської Республіки дійти згоди щодо створення сучасної концепції «китайської нації» (中华民族).

На зустрічі монгольських князів на початку 1913 року князі одностайно заявили в телеграмі, що «територія Монголії і внутрішні райони Китаю тісно взаємозалежні. Протягом сотень років хань і монголи були однією сім'єю. Ми монголи є члени китайської нації, і нам доцільно працювати разом, щоб зберегти Китайську Республіку». Імовірно, уперше представники національних меншин спільно вирішили в політичній заяві проголосити, що всі національні меншини Китаю є частиною «китайської нації» в сучасному розумінні. Але в Монголії також були прихильники її відокремлення від Китаю. Юань Шикай (袁世凯), тодішній президент Республіки Китай, взяв на себе ініціативу у використанні слова «китайська нація» (中华民族) у відповідь на дії монгольських сепаратистів; він також змінив назву південних воріт початкового імперського міста Пекіна (так звані Ворота Великої Мін (大明门) за часів династії Мін і Ворота великої Цін (大清门) у династії Цін), які були перейменовані на Ворота Чжунхуа (中华门), а вежа Баюе (宝月楼), побудована Цяньлуном для наложниці Сянфей, де був розташований президентський палац, була перебудована у головний вхід і названа Ворота Сінхуа (新华门), щоб показати, що він хотів об'єднати монголів, хуей, тибетців, маньчжурів та інші національні меншини разом з хань та побудувати нову націю та країну під назвою Китай (中华) [黄兴涛 2017].

Після початку руху 4 травня, особливо з 20-х років ХХ століття було сформовано загальну концепцію китайської нації. Термін «китайська нація» (中华民族) було вписано в політичні платформи Гоміньдану та Комуністичної партії та його почали все частіше використовувати в Китаї.

У різні роки життя Сунь Ятсен (孙中山) багато разів тлумачив поняття «китайська нація». Уже на початку ХХ століття він почав використовувати і термін «китайська нація» (中华民族). Сунь Ятсен у своїх ранніх промовах одного разу назвав «китайський народ» (中国人) «нацією» (一个民族). «Китайський народ за своєю природою працюючий, миролюбний і законотворчий нація» (中国人的本性是一个勤劳的、和平的、守法的民族). 1912 року він пропонував, що «народи хань, маньчжури, монголи, хуей і тибетці можуть бути об'єднані в одну країну, тобто народи хань, маньчжури, монголи, хуей і тибетці можуть бути об'єднані в одну країну... це називається об'єднання націй» (合汉、满、蒙、回、藏诸地为一国, 即合汉、满、蒙、回、藏诸族为一国, -----是曰民族之统一). У той час було популярним формулювання «Республіка п'яти національностей» (五族共和), де різні національні групи Китаю називалися «національними групами» (族), а разом їх називали «національною єдністю» (民族统一) [马戎 2018].

У січні 1923 року під безпосереднім керівництвом Сунь Ятсена «китайська нація» (中华民族) в сенсі побудови єдності всіх національностей була офіційно записана в «Маніфест Гоміндану» (中国国民党宣言), у якому стверджувалося, що «націоналізм, який підтримує наша партія, пасивно усуває нерівність між національностями й активно прагне до об'єднання всіх національностей у країні та створення єдиної великої китайської нації». У той же час існували розбіжності й дебати серед вищого керівництва Гоміндану щодо назви «китайська нація» пізніше. Погляди Сунь Ке (孙科) та його групи, їхні зусилля включити «китайську націю» до конституції та їх результати демонструють складність цих процесів.

Після 1924 р. концепція «китайської нації» Сунь Ятсена поступово стала програмою дій Гоміндану. Після створення національного уряду Чан Кайші в Нанкіні він не тільки чітко визнав цю концепцію, але й далі просував прапор «відродження китайської нації» (复兴中华民族) на цій основі.

Під час десятиріччя громадянської війни відбувалося зміцнення та поглиблення символічної ідентичності «китайської нації». Після створення Нанкінського національного уряду в 1927 році, особливо після формального об'єднання Китаю наступного року, чітко визнано концепцію «великої китайської нації», яку відстоював Сунь Ятсен у його останні роки, було посилено пропаганду ідентичності китайської нації.

18 квітня 1927 року в «Декларації національного уряду про встановлення столиці в Нанкіні» було проголошено, що він буде підтримувати спадщину Сунь Ятсена та «реалізовувати три принципи націоналізму» (三民主义), роблячи Республіку Китай незалежною та вільною країною, а китайські нації є вільними і рівноправними націями». Закон «Головне про заспокоєння монголів» (绥蒙辑要), укладений Національним урядом, чітко виражає основне ставлення та пропозиції щодо цього питання в першому розділі під назвою «Китайська нація»:

«Усі китайські нації є нащадками Жовтого Імператора. Оскільки вони отримали титули в різних місцях і були розкидані в різних місцях протягом тривалого часу, а через різницю в кліматі та перешкодах у сполученні існують різні звичаї і відмінності в мовах та вимові. Хоча є назви хань, маньчжури, монголи, хуей і тибетці, різниця між ними така ж, як між прізвиськами Чжан, Ван, Лі та Чжао. Насправді китайська нація є єдиним цілим, всі як люди однієї сім'ї, тому що ми, Китай, від самого початку є країною, що створена однією нацією. Прем'єр-міністр Сунь сказав, що китайська нація є народом країни. З моменту заснування Китайської Республіки та встановлення принципу рівності п'яти національностей націоналізм прем'єр-міністра Суня також повністю спрямований на об'єднання всіх національностей у країні та створення єдиної великої китайської нації. Центральний уряд дотримується спадщини прем'єр-міністра та робить усе можливе, щоб підтримати всі національності в країні. Ми постійно прагнемо щастя й полегшення страждань для наших співвітчизників у віддалених районах. Ми також створили монгольсько-тибетський комітет, щоб планувати всі покращення для наших монгольських і тибетських співвітчизників. У Центральному комітеті також є монгольські члени. Отже, п'ять національностей – це китайська нація, це народ країни».

Початок агресії японського імперіалізму після «Інциденту 18 вересня» 1931 року сприяв безперервному поглибленню ідентичності «китайської нації», загальна концепція об'єднаної «китайської нації» поширилася країною.

У 1939 році, у найважчий період антияпонської війни в Китаї, відомий історик Гу Цзеган у виданнях «Їши бао» (益世报) та «Бяньцзян чжоукань» (边疆周刊)

опублікував статтю під назвою «Китайська нація єдина» (顾颉刚. 中华民族是一个), чітко заявивши, що існує лише одна «китайська нація» (中华民族) в Китаї, а називання китайських ханьців, маньчжурів, монголів, хуей, тибетців та інших груп «націями» є стратегією та змовою імперіалізму з метою розділити та дезінтегрувати Китай. «Маріонеткова Маньчжоу-Го» є тому прикладом. Після публікації статті розгорілася бурхлива дискусія щодо визначення поняття «китайська нація». Одні підтримували цю точку, а інші виступали проти [马戎 2016].

У той час в академічних колах точилася насичена дискусія щодо відмінностей і дебатів між концепцією об'єднання національностей та ідентичності китайської нації. Подальша реалізація цієї важливої концепції часто супроводжувалася запеклими й різноманітними ідеологічними протистояннями.

До і після антияпонської війни відбувалося значне поширення сучасної концепції китайської нації.

З початку 1940-х років Чан Кайши та націоналістичний уряд просували концепцію єдиної китайської нації «Об'єднаймо наші п'ять національностей – ханьців, маньчжурів, монголів, хуей і тибетців у єдине ціле» (联合我们汉、满、蒙、回、藏五个宗族组成一个整体), тоді як Комуністична партія Китаю створила концепцію китайської нації, у якій кілька національностей рівноправно існують, об'єднуючись в одну велику спільноту.

Антияпонська війна нарешті міцно закріпила концепцію об'єднаної сучасної китайської нації у свідомості більшості народів Китаю і закордонних китайців.

На початку XXI століття в Китаї активізувалися дослідження змісту концепції «китайської нації» та її історичного коріння. Хуан Сінтао (黄兴涛), який є виконавчим заступником директора Інституту історії Цін і заступником директора Інституту історії Народного Університету Китаю, у своїй книзі «Перебудова Китаю: Дослідження концепції «китайської нації» у сучасному Китаї» (重塑中华: 近代中国“中华民族”观念研究) стверджує, що «передумови появи концепції «китайської нації» в Китаї» було створено ще за часів династії Цін. У період пізньої династії Цін такі поняття, як «китайська література» (中国文学), «історія Китаю» (中国历史), «китайська мова» (中国语言) та «китайська культура» (中国文化), поступово ставали популярними й широко використовувалися в документах та указах. Ці політичні й культурно-історичні події були безпосередньо пов'язані з формуванням концепції та терміна «китайської нації» (中国民族, 中华民族). У розділ «Становлення концепції «китайської нації» в Китаї за часів династії Цін» він розглядає «китайську ідентичність» маньчжурів у династії Цін, назву «Китай» та його історичну ідентичність, а також обговорює, коли почалося використання назви «Китай» як сучасної назви країни.

Концептуальні характеристики сучасної китайської нації розглядаються з позиції «еволюції» на основі зміни давніх концепцій, таких як «Китай» (中国, 中华) і «китаєць» (中国人), і засвоєння «іноземної сучасної концепції «нації». З погляду національної самоідентифікації, яка відображає суб'єктність маньчжурів, автор критикує деяких дослідників «Нової історії Цін» у Сполучених Штатах [黄兴涛 2011] за те, що вони назвали династію Цін більш ніж через 260 років після її приходу до Китаю «Маньчжурською імперією» (满洲帝国). На думку Хуан Сінтао, під час тривалого правління династії Цін, особливо після вторгнення маньчжурів у Китай, «Маньчжурія» (满洲) була лише назвою народності, а не назвою країни. Величезна неханьська етнічна група була повністю перетворена в «китайців» (中国人), що дало їм можливість публічно ідентифікувати себе й задовольнятися «китайською» (中国) ідентичністю

як господарів і, нарешті, усвідомити трансформацію сучасності в кінці династії Цін. Це не тільки змусило династію Цін перевершити попередні династії. Кристалізація унікальної ролі «маньчжурських особливостей» (满人特性) основних етнічних груп у кожній династії також відображає найбільш відмінні «китайські особливості» (中国特性) під час їх правління. На думку автора, це забезпечує чітке виправлення її упередженого ставлення, яке протиставляє маньчжурів китайцям. Хуан Сінтао вважає, що протягом сотень років «китайці» (中国人), які називали себе «Китаєм» (中国), існували протягом тривалого часу в країні з послідовними династіями. Китайська специфіка успадкована і збережена у процесі змін незаперечним історичним фактом, який постійно визнають китайці з різних верств суспільства. У пізній династії Цін інші назви для китайців «Великої Цін» (大清), зокрема хань (汉), маньчжурів (满), монголів (蒙), хуей (回) і тибетців (藏), такі як «китайці» (华人), «китайський народ» (华民), «китайські робітники» (华工), «китайські бізнесмени» (华商) і навіть «закордонні китайці» (华侨), поступово стали популярними в китайських ЗМІ в країні та за кордоном. На думку автора, таким чином було створено безпосередню соціальну історію для формування сучасної концепції китайської нації.

Хуан Сінтао звертає увагу на те, що маньчжурські та монгольські діячі серед групи студентів, які навчалися у Японії, такі як Хен Цзюнь (恒钧), У Цзешен (乌泽声), Му Дулі (穆都哩) та Юй Дуань (裕端), 29 червня 1907 року заснували в Токіо, Японія, «Газету Датун» (大同报). Редакція газети була в Токіо, а газету розповсюджували в Пекіні. Після призупинення публікації цієї газети 1908 року в Пекіні були засновані Beijing Datong Ribao і Datong Baihuabao, які мали подібний характер, спеціально виступаючи за рівність між маньчжурами та хань, об'єднуючи маньчжурів, хань, монголів, хуей, тибетців та ін. в одну велику національність, приділяючи особливу увагу інтеграції маньчжурів і хань як своїй меті й тісно інтегруючи національні питання з конституційною політикою. Вони навіть назвали всі національності в Китаї «синами й онуками Жовтого Імператора» і закликали їх «захищати наш рід і співіснувати в нашій країні». У тому числі маньчжури пізньої династії Цін мали чіткий погляд на незалежну еволюцію, сильну свідомість національної інтеграції та недвозначне відчуття суб'єктності, коли вони ідентифікували себе з «конституційним Китаєм» (立宪中国).

У той період здійснювалася пропаганда поняття «нації» (民族 і 国族) в нових підручниках і газетах. Наприклад, 15 липня 1911 року Сі Ї (希夷), головний автор газети «Шеньбао» (申报), у своїй статті «Спогади про завершення будівництва нової будівлі Головного музею» (本馆新屋落成几纪言) зіставив слова «народ» (国民) і «нація» (民族) та багато разів використав термін «нація» (民族). Дав клятву «зібрати всіх народи країни під одним прапором», «зібратися назавжди разом з головною нацією країни», «пліч-о-пліч піднятися на конституційну сцену», щоб «самостійно встановити конституційний статус країни... бути благородною і чистою нацією і розвивати суспільство священної гідності». Нові медіа виконували політичні та культурні функції для досягнення інтеграції китайської нації [黄兴涛 2017].

У 1939 році, у найважчий період антияпонської війни в Китаї, відомий історик Гу Цзеган у виданнях «Їши бао» (益世报) та «Бяньцзян чжоукань» (边疆周刊) опублікував статтю під назвою «Китайська нація єдина» (顾颉刚. 中华民族是一个), чітко заявивши, що існує лише одна «китайська нація» (中华民族) в Китаї, а називання китайських ханьців, маньчжурів, монголів, хуей, тибетців та інших груп «націями» є стратегією та змовою імперіалізму з метою розділити й дезінтегрувати Китай. «Маріонеткова Маньчжоу-Го» є тому прикладом. Після публікації статті розгорілася

бурхлива дискусія щодо визначення поняття «китайська нація». Одні підтримували цю думку, а інші виступали проти [马戎 2016].

Ма Жун (马戎), який є професором соціології та антропології Пекінського університету, 2016 року опублікував збірку «Китайська нація єдина» (中华民族是一个), повторивши назву статті Гу Цзегана 1939 року й повернувшись до дискусії щодо концепції «китайської нації». У книзі зібрано 30 публікацій періоду антияпонської війни та сучасних, що розглядають концепцію «китайської нації». Зокрема, статті Гу Цзегана (顾颉刚) «Слід терміново відмовитися від терміна «Внутрішній Китай» (“中国本部” 一名亟应废弃“), «Китайська нація єдина» (中华民族是一个), «У продовження дискусії «Китайська нація, єдина»: відповідь пану Фей Сяотуну» (续论 “中华民族是一个” : 答费孝通先生 (续)), Чжан Вейхуа «Після прочитання «Китайська нація єдина» пана Гу Цзегана» (张维华. 读了顾颉刚先生的 “中华民族是一个” 之后), Сунь Шен'у «Китайська нація та іслам» (孙绳武. 中华民族与回教), Фей Сяотун «Дискусія щодо питання нації» (费孝通. 关于民族问题的讨论), Ма Ї «Зміцнювати віру в те, що «китайська нація єдина» (马毅. 坚强 “中华民族是一个” 的信念), Фан Хао «Обговорення іменників – про “країну, націю, Північний Китай, Південний Китай” тощо» (方豪. 名词的讨论—关于 “国家, 民族, 华北, 华南” 等), Хуан Сінтао «Національна свідомість та символічна ідентичність: історичне дослідження виникнення та утвердження поняття «китайська нація» (黄兴涛. 民族自觉与符号认同: “中华民族” 观念萌生与确立的历史考察). Самі назви статей свідчать про активну дискусію щодо змісту концепції «китайської нації» та широке коло її питань.

У сучасному Китаї через історичні причини з погляду культури, мови, історії чи релігійної ідентичності сформувалися різні національні групи. Тут сприймають сучасне поняття нації, що може означати групи людей, розділених країнами, або просто означати групи людей, які поділяють спільну культурну концепцію, але не мають спільної мови, історії чи релігійного походження. У наш час та сама нація може мати різні релігійні переконання; та сама нація також може мати різне історичне походження, і різні нації можуть використовувати ту саму мову; і різні нації також можуть зливатися в нові нації на пізнішому етапі. Китайська нація – це спільнота, яка сформована культурою, спільною історичною пам'яттю, державною мовою, писемністю та сильною ідентичністю.

Сьогодні проблеми розвитку національних відносин у кількох регіонах викликають занепокоєння. Питання щодо того, чи «національне будівництво» в Китаї має базуватися на єдиній «китайській нації» чи на 56 «національностях», досі обговорюється.

ЛІТЕРАТУРА

黄兴涛, “重塑中华: 近代中国“中华民族”观念研究“, 北京师范大学出版社, 2017-7. (Хуан Сінтао. Перебудова Китаю: Дослідження концепції «китайської нації» у сучасному Китаї, видавництво «Бейцзін шифань дасюе», 2017-7).

黄兴涛, “清代满人的“中国认同”——对美国“新清史”的一种回应“, “清史研究“, 2011年第1期. (Хуан Сінтао. «Китайська ідентичність» маньчжурів періоду династії Цін – відповідь на американську «Нову історію Цін», «Дослідження історії Цін», 2017 р. 1 випуск).

梁启超, 《东籍月旦》(1899年), 《饮冰室文集》四, 中华书局1936年版, 2011年重印版. (Лян Цічао. «Дунцзі юедань». (1899 рік), «Іньбінши веньцзі» 4, видавництво «Чжунхуа шуцзюй» 1936 р., перевидання 2011 р.).

梁启超, 中国史叙论, 1901 (Лян Цічао. Про китайську історію, 1901 р.), доступно на: https://baike.baidu.com/reference/19208144/533aYdO6cr3_z3kATPLen_v4Oy-WZNn-vLFTBLJzzqIP0XOpX5nyFIs66dk67fJzHA7EvJdleZgWmeXleRMcsKZvLbING_ZmwjS2TE-bmOCxgIdCwoga8vIaG-llxbjv7gCh.

马戎, “关于“民族”定义与民族意识”, 2018 (Ма Жун, «Про визначення «нації» та національна свідомість, 2018), доступно на: http://www.shehui.pku.edu.cn/upload/editor/file/20180626/20180626111251_8688.pdf.

马戎, 中华民族是一个, 社会科学文献出版社, 2016年10月 (Ма Жун. «Китайська нація єдина», видавництво «Шехуей кесюе веньсянь», 2016 р.).

“中华民族“这个概念是谁提出来的 (Хто вперше запропонував поняття «китайська нація»), доступно на: https://baike.baidu.com/tashuo/browse/content?id=0c0eaf1e2b92c04fb72e1cef&lemmaId=19208144&fromLemmaModule=pcRight&lemmaTitle=中国史叙论&fromModule=lemma_right-tashuo-article.

REFERENCES

Huáng Xingtāo, “Chóngsù Zhōnghuá: Jìndài zhōngguó “zhōnghuá mínzú” guānniàn yánjiū”, Běijīng shīfàn dàxué chūbǎn shè, 2017-7.

Huáng Xingtāo, “Qīngdài mǎnrén de “zhōngguó rèntóng” – duì měiguó “Xīn Qīngshǐ” de yī zhǒng huíyīng”, “Qīngshǐ yánjiū”, 2011 nián dì 1 qī.

Liáng Qǐchāo, “Dōngjī yuèdàn”(1899 nián), “Yīnbīngshǐ wénjí” sì, Zhōnghuá shūjú 1936 niánbǎn, 2011 nián chóngyìn bǎn.

Liáng Qǐchāo, Zhōngguó shǐ xù lùn, 1901, availabel at: https://baike.baidu.com/reference/19208144/533aYdO6cr3_z3kATPLen_v4Oy-WZNn-vLFTBLJzzqIP0XOpX5nyFIs66dk67fJzHA7EvJdleZgWmeXleRMcsKZvLbING_ZmwjS2TE-bmOCxgIdCwoga8vIaG-llxbjv7gCh.

Mǎ Róng, “Guānyú “mínzú” dìngyì yǔ mínzú yìshí”, availabel at: http://www.shehui.pku.edu.cn/upload/editor/file/20180626/20180626111251_8688.pdf.

Mǎ Róng, Zhōnghuá mínzú shì yīgè, Shèhuì kēxué wénxiàn chūbǎn shè, 2016 nián 10 yuè.

“Zhōnghuá mínzú” zhègè gài niàn shì shéi tí chū lái de, availabel at: https://baike.baidu.com/tashuo/browse/content?id=0c0eaf1e2b92c04fb72e1cef&lemmaId=19208144&fromLemmaModule=pcRight&lemmaTitle=中国史叙论&fromModule=lemma_right-tashuo-article.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2024